

11a. A tanítási órák felépítése és típusai

Tanítás

- Tanítás fogalma
- Tanítási óra fogalma
- Tanítás szerkezete
- Tanítás szerkezetét meghatározó tényezők
  - A didaktikai feladatok
  - A tantárgy és a tananyag sajátosságai
  - A tanulók életkori sajátosságai, értelmi képességeik fejlettsége
  - A munkaformák
  - Az oktatási módszerek

Didaktikai alapelvek

- Tudományosság
- Motiválás
- Aktivizálás
- Érthetőség
- Fokozatosság
- Rendszeresség
- Szemléletesség
- Tartósság
- Differenciálás
- Visszacsatolás
- Megerősítés

A tanítási óra menete

- A figyelem felkeltése, a tanulás motivációjának biztosítása
- A tanulók informálása az óra céljáról
- A tanulók - a témával kapcsolatos - előzetes ismereteinek ellenőrzése, felidéztetése
- Az új ismeretek prezentálása
- Az új ismeretek elemzése)
- Fogalomalkotás, következtetés (szabály) megszövegezése
- Rendszerezés és rögzítés
- A tanultak alkalmazása és a visszacsatolás
- A tanulói teljesítmény ellenőrzése és értékelése

Didaktikai feladatok

Didaktikai feladatok által meghatározott főbb óratípusok

A tanítási órák főbb típusain belüli órafajták

- Új ismeretet feldolgozó órák
- Alkalmazó (feladatmegoldó) órák
- Új ismeretet feldolgozó és rendszerező órák
- Ellenőrző (értékelő) órák

Tanítás

Köznapi ért.: az oktatás szinonimája, azaz ismeretek megtanítása.

Pedagógiai ért.: művelődési tartalmak elsajátításának tervszerű előmozdítása jártasságok, készségek fejlesztése, művelt magatartásának (tolerancia, kooperáció, empátia) formálása.

Az oktatásnak a tanár személyes tevékenységén alapuló formája, azaz a tudás közvetlen átadása.

A tanítási óra

Az oktatás egyik szervezeti formája. A másik szervezeti formája extracurriculáris (iskolán kívüli) ilyen lehet szakkör, tanfolyam, üzemlátogatás, kirándulás stb.

A tanítási órák szerkezete

Az órák szerkezete és menete az adott óra didaktikai feladatától és céljától függően változhat.

Vannak azonban állandó elemek is. Ezek pl. egy új ismeret feldolgozó óra esetében:

- A figyelem felkeltése, a tanulás motivációjának biztosítása
- A tanulók informálása az óra céljáról
- A tanulók - a témával kapcsolatos - előzetes ismereteinek ellenőrzése, felidéztetése
- Az új ismeretek (tények, adatok, jelenségek, folyamatok) prezentálása
- Az új ismeretek elemzése
- Fogalomalkotás, következtetés, szabály megfogalmazása
- Rendszerezés, rögzítés
- A tanultak alkalmazása és visszacsatolás
- A tanulói teljesítmény ellenőrzése (szükség esetén korrekció)

A tanár nem tervezheti meg az órákat egymástól elszigetelten, hanem meg kell terveznie az adott témához tartozó órák egész rendszerét (ez a tematikus terv)

A tanítási óra szerkezetét meghatározó tényezők

• **A didaktikai feladatok**

(részletesen később)

• **A tantárgy és a tananyag sajátosságai**

(bonyolult vagy könnyebb, verbális vagy gyakorlatias jellegű)

• **A tanulók életkori sajátosságai, értelmi képességeik fejlettsége**

(pl. kicsiknél az előadás jellegű ismeretközlést minimális szintre kell tenni, hisz koncentráció képességük még kisebb)

• **A munkaformák**

(frontális-csoportos-páros-egyéni munka)

• **Az oktatási módszerek**

(a tanár által választott és alkalmazott módszer meghatározó az óra szerkezetében, figyelembe kell venni: - a tanulási törvényeket, - az osztály fejlettségét, - összetételét, - a tananyag jellegét, - a tanár lehetőségeit, - a didaktikai alapelveket)

Didaktikai alapelvek

Tudományosság: a tananyag tükrözze az adott szaktudomány eredményeit

Motiválás: a tanulási kedv felébresztése

Aktivizálás: pedagógiai tevékenység melynek célja a tanulók belső aktivitásának kialakítása (figyelemkoncentráció, gondolkodási intenzitás, emlékezeti élénkség stb.)

Érthetőség: a tananyag tanulhatóvá tétele

Fokozatosság: az előzetes ismeretekre építve

Rendszeresség: a tananyag áttekinthető, logikus felépítése és optimális adagolása

Szemléletesség: a valóság ábrázolásának modellezése, annak alkalmazása; egyben a tanulói megfigyelés pedagógiai irányítása

Tartósság: az elsajátított ismeretek jártasságok, készségek beépítése a tanulók személyiségébe

Differenciálás: egyénre szabás

Visszacsatolás: figyeljünk arra, hogy a tanulók saját előrehaladásukról tájékoztatva legyenek

Megerősítés: akár pozitív, akár negatív megerősítés

A tanítási óra menete

- **A figyelem felkeltése, a tanulás motivációjának biztosítása**
- **A tanulók informálása az óra céljáról**
- **A tanulók - a témával kapcsolatos - előzetes ismereteinek ellenőrzése, felidéztetése**
- **Az új ismeretek prezentálása** (induktív, deduktív, vagy problémamegoldó ismeretfeldolgozás)
- **Az új ismeretek elemzése** (analízis: amikor az adott tényeket, jelenségeket, folyamatokat részekre bontjuk és a lényeges összefüggéseket megállapítjuk; szintézis: az eredmények egyesítése és általánosítása)
- **Fogalomalkotás, következtetés (szabály) megszüvegzése** (absztrakcióval és általánosítással)
- **Rendszerezés és rögzítés** (a rendszerezés lehet: elsődleges, parciális, átfogó, komplex; a rögzítés bevált módja az ismétlés, lehet elsődleges, folyamatos; általában a rendszerezés és rögzítés összekapcsolódik)
- **A tanultak alkalmazása és a visszacsatolás** (az újonnan megszerzett ismeretek felhasználása, feladat- és problémamegoldása gyakorlás formájában, majd sor kerülhet az alkotók produktív alkalmazására)
- **A tanulói teljesítmény ellenőrzése és értékelése**

A didaktikai feladatok és az órátípusok összefüggése

Didaktikai feladatok

- Átfogó, komplex didaktikai feladatok (ez a leggyakoribb): a.) új ismeret feldolgozása
b.) alkalmazás
- Esetenként önállóan megjelenő didaktikai feladatok: a.) ismétlő rendszerezés
b.) ellenőrző értékelés
- Az oktatási folyamat időnként önálló didaktikai feladattá váló mozzanata: a motiválás

A didaktikai feladatok jellemzői az egyidejűség és az egymásutánosság. Bár az oktatás törvényszerűségei által meghatározott rendben követik egymást, de váltakoznak is és átszövődnek.

Motiválás --> Új ismeret feldolgozás --> Alkalmazás --> Új ismeret feldolgozás --> Alkalmazás -
-> Ismétlő rendszerezés --> Ellenőrző értékelés

Óratípusok

Az óratípus mindig a didaktikai fő feladattól függ.

Didaktikai feladatok

Új ismeret feldolgozása ----->
A feldolgozott ismeretek alkalmazása ----->
Ismétlő rendszerezés ----->
Ellenőrző értékelés ----->

Óratípusok

Új ismereteket feldolgozó óra
Alkalmazó (gyakorló) óra
Rendszerező óra
Ellenőrző (témazáró) óra

Az óratípusokon belül sokféle óravariáns rejlik. A legtöbb esetben egy-egy órán több didaktikai feladat megoldására is lehetőség nyílik. Az óratípust az határozza meg, hogy az adott órán melyik a legfontosabb didaktikai feladat.

A tanítási órák főbb típusain belül további órafajtákat találunk

Új ismeret feldolgozó órák

- frontális munkával vezetett óra
- csoportmunkában végzett ismeretfeldolgozás
- programozott oktatás (számítógép, oktatógép, programozott tankönyvű)
- új ismeret feldolgozása egyéni munkával (munkafüzet, feladatlap)
- új ismeretek szerzése TV-adás, video, film segítségével

Alkalmazó (feladatmegoldó) órák

- készségfejlesztő óra
- gyakorló óra
- munkáltató óra
- laboratóriumi óra
- tanműhelyi óra

Új ismeret feldolgozó és rendszerező órák

- összefoglaló óra
- múzeumi, könyvtári óra
- üzemlátogatás (szakképzésben)
- tájegység-látogatás

Ellenőrző (értékelő) órák

- témazáró ellenőrző óra (értékeléssel)
- értékelő óra (félévek végén)